

Martí Domínguez novel·lista, premi Josep Pla

Martí Domínguez ha guanyat el premi Josep Pla amb 'El retorn de Voltaire' (Destino), una novel·la sobre els darrers dies del gran il·lustrat • Text: Francesc Bombí-Vilaseca • Foto: Jordi Garcia

“Llegir els il·lustrats és un refugi en moments de dubte”

Per què Voltaire?

M'interessava la seva persecució, l'exili, l'aïllament de l'escriptor, un aïllament que tots els escriptors vivim més o menys i d'una manera més o menys assumida. Buscava aquest retorn després de 30 anys d'exili, en una època en què no hi havia Internet i les comunicacions eren difícils i més enmig d'unes muntanyes fèrrestegues, i sobretot la persecució diària a què estava sotmès Voltaire. Tots els dies d'una manera constant estava assetjat per les mentides que es propagaven contra ell, que si havia escrit tal pamflet o havia fet allò, i anaven erosionant el seu prestigi però ell només es podia defensar des de la llunyania. És aquest exili en què es troben els escriptors i també particularment els periodistes, els que són propagadors d'una certa moralitat. Els qui tenen un compromís cívic i ètic quasi sempre es veuen sotmesos a un silenciament per part de les institucions, del poder i de la societat mateixa.

Però Voltaire fou rebut al seu retorn a París amb eufòria...

Sí, però portava trenta anys sense poder tornar a la seua ciutat de naixença, en la qual havia tingut tots els seus èxits

teatral sense haver pogut assistir a les estrenes. Tots els escriptors som egòlatres, tots tenim el desig que ens reconeixin l'esforç que implica tantes hores de soledat i de batalla contra la facilitat de la vida. Quan Voltaire té l'oportunitat de recuperar el reconeixement social aprofita i es mostra. I tot el poder, que havia estat intentant apaivagar una mica la influència de Voltaire, es troba qüestionat.

Voltaire es queixa que el gremi dels escriptors és sanguinari, i somia “una república de les lletres on els autors viurien com a germans”...

Ell es pregunta: per què no ens podem unir, si els perseguïdors sempre estan units? El conjunt de filòsofs, perquè la paraula *intel·lectual* llavors no existia, estaven tots separats.

Ell és el primer a atacar.

Sí, Voltaire també era molt sectari, però d'alguna forma sí que volia reunir els germans, creia en aquella república de les lletres, i sempre va col·laborar en iniciatives que no eren seues i que en alguns casos contribuïen a la glòria dels altres i no a la pròpia, com l'Enciclopèdia. Fins i tot potser Diderot era més sectari en est aspecte, ell tenia més por a la glòria de Voltaire que no

poder sempre està unit sense fissures.

Voltaire vivia envoltat de poderosos, i ell mateix anhelava el poder. Sí, però ell volia arribar al poder sempre amb la seva llibertat, i per això sempre va tenir problemes. Pensava que amb la raó podria canviar la manera d'actuar dels poderosos, i potser si Lluís XVI li haguera fet cas no haguera hagut la Revolució francesa i haguera hagut un canvi menys sagnant.

I potser s'hauria quedat a mitges i viuríem amb dictadors il·lustrats. És possible, però el que no es pot justificar és la guillotina, va ser una època de terror i això la va desautoritzar. El que és segur és que nosaltres vivim fruit d'aquell moment: la llibertat de pensar és la batalla voltairiana, i no hi ha progrés sense llibertat. El benestar ve del progrés.

"Quin treball més laboriós el d'infantar una obra, quantes penalitats ha de superar l'escriptor des de la primera línia fins a l'última!" Això ho escriu Voltaire o és una floreta que es llança vostè mateix?

Ho escriu Voltaire, però ho subscriu. Que difícil que és arrodonar una novel·la que tinga una raó de ser que no siga un simple entreteniment. Darrere hi ha un plantejament ideològic, a més d'estilístic. Voltaire era un home que en el moment de crear patia molt, perquè sabia que seria sotmès a la més salvatge crítica, com d'altra banda és natural. Tot el que ell feia interessava al món. De vegades crec que per part de la crítica, no només l'actual sinó la de sempre, hi ha una desconfiança cap al creador, una recerca de l'error i no de l'encert, i Voltaire es revolta contra això. Fins i tot hi havia un llibre que especificava totes les seves reliscades, i això per a un historiador era molt dur. Cal tenir en compte que Voltaire no tenia domicili fix fins que va arribar a Ferney. Va perdre les biblioteques en les distintes fugides. Però en qualsevol cas és un dels primers que escriu una història de manera divulgativa, que es pot llegir, té gràcia quan escriu i li interessa arribar a quanta més gent millor. No buscava l'erudició.

D'on li ve la passió per Voltaire?

Vaig començar la trilogia amb *Les confidències del comte de Buffon*, on ja apareixia Voltaire d'una manera reiterada. Si parles del XVIII necessàriament hi apareix, sempre, i fins i tot torna a aparèixer a *El secret de Goethe*. A més, va viure 84 anys, realment va omplir un segle, i sempre era atractiu i divertit. Buffon i Voltaire es duien prou malament i jo vaig tenir la sensació d'haver maltractat Voltaire al primer llibre i em va venir la idea de dedicar-li una novel·la. Volia parlar del nostre Voltaire, l'actual, que és l'anti-

Amb (pa)ciència

Format com a biòleg, Martí Domínguez (Madrid, 1966) va guanyar el premi Andròmina ara fa deu anys amb *Les confidències del comte de Buffon* (Tres i Quatre), que segons ell mateix "tracta, ja dins el marc de la Il·lustració francesa, la unió de ciència i literatura, ciència i art; constantment et trobes si fas ciències obligat a abandonar les lletres, i si fas ciències quasi t'obliguen a ser un analfabet en ciència". Va guanyar el premi Prudenci Bertrana 1999, amb la segona novel·la, *El secret de Goethe* (Edicions 62), en què li interessava "més la batalla entre la raó i l'amor: és el Goethe racionalista, científic, però que també és el del *Werther* i de l'inici del romanticisme més temible". Amb la tercera, la flamant guanyadora del premi Josep Pla, *El retorn de Voltaire*, torna al segle XVIII per parlar "de la persecució de l'escriptor". En tot cas, malgrat situar les novel·les en un context i uns personatges històrics, l'autor insisteix que no li "interessa tant la novel·la històrica com les idees que hi traspuen". Ja treballa en el següent llibre, que centrarà en el món acadèmic a València i la batalla per la independència de criteri. També és articulista en diversos mitjans, sobretot dedicat a parlar dels nexes entre ciència i literatura. Domínguez està satisfet amb l'acollida que ha tingut la seva novel·la i explica que aviat publicarà la traducció al castellà, i que miraran de tornar a intentar les traduccions al francès: "Per als francesos, que un senyor de la Catalunya del sud escriga sobre les seves glòries és una cosa exòtica...".

religiós, el que lluita contra el fanatisme; al mateix temps l'escriptor que des de la distància i l'esforç va crear una correspondència bellíssima on es veu l'home i els esforços per millorar ell i també la comunitat amb una actitud filantròpica. Rousseau no va practicar res del que va predicar, i D'Alembert tampoc fou conseqüent, Buffon era un gran vividor, Voltaire sí que fou coherent.

Amb què es queda, de Voltaire?

No és just pensar que ens en queda poca cosa. Pensa que durant el segle XIX a França el van tractar molt, i ací no hi ha hagut una cultura que haja conreat d'alguna manera el pensament voltairià i les seves obres. Crec que els seus contes són modèlics, i *Càndid* és una de les grans obres. Trobe que el *Diccionari filosòfic* està al nivell dels assaigs de Montaigne, té substància, és una obra de referència fonamental que s'hauria de llegir; és una font de lectures, de cites, de suggeriments, és ple d'anècdotes sobre l'incest,

l'onanisme, l'adulteri, les religions... És d'una gran actualitat! Llegir els il·lustrats sempre és un refugi en moments de dubte, perquè són optimistes, volien canviar el món.

Voltaire defensa que l'escriptura és l'art superior perquè és l'única que pot millorar el món...

Era escèptic al davant de la música, de l'art... Per ell no eren instrument de canvi, i no li interessaven. La majoria de músics i artistes plàstics han estat moguts per escriptors.

Ara no tenen aquest pes.

Joan Fuster es considerava el darrer voltairià, i en un article deia que calia un Voltaire en l'Islam, un de budista, un de marxista, un Voltaire en cadascuna de les àrees del fanatisme. Voltaire és l'actitud contra els ismes, contra tota actitud no racional, i això el fa molt actual. La societat ha evolucionat i té una actitud basada en un liberalisme del confort, i per tant totes les crides per part dels escriptors tenen menys ressò. L'intel·lectual ha acceptat el benestar, hi ha un excés d'erudició. Hi ha pocs intel·lectuals revoltats, poca gent que abandona la seva comoditat, els seus congressos i les seues càtedres per dir coses i protestar i que té un protagonisme impertinent. Voltaire volia poder; però no per a enriquir-se sinó per a contribuir a millorar el món, com finalment s'ha vist que va fer a Ferney, on va portar la prosperitat quan abans era una zona d'aiguamolls insalubres: era un civilitzador autèntic.

Era generós...

Als intel·lectuals d'ara els manca aquesta actitud altruista. Tots duem al nostre organisme un codi genètic que després l'egoisme i hem de fomentar el contrari. Cada vegada hi ha menys escola, el món acadèmic crea menys deixebles, hi ha una excessiva competitivitat en el món intel·lectual entre individus, mentre que el protagonisme que dona el mestratge del pensador es va erosionant. Costa més trobar referents.

I des de València qualsevol petit gest és més difícil?

Escriure en català a València significa tenir-ho tot en contra.

Hi ha gent com Xulio Ricardo Trigo que ha vingut a Catalunya, o el més dràstic de Toni Cucarella, que va anunciar que deixava la literatura...

Cucarella s'equivoca, a mi m'agrada molt el que escriu, em sembla que té força idiomàtica i estilística. Has d'escriure per a la teva pròpia satisfacció, i després pensar en el lector. A València tot costa més. Cap institució valenciana de govern m'ha dit res pel premi; realment vius en un exili. El meu París és Barcelona, i per això vos necessitem tant, i necessitem que Barcelona siga un exemple.

Parlem-ne

Joan Solà

Conca: 46 SMR

És un repte escriure sobre un concert, almenys si es pretén transmetre les sensacions musicals. Tanmateix, ho intentaré. Per a la 46 Semana de Música Religiosa (SMR) de Conca, Antoni Parera Fons va compondre una obra singular: va musicar per a piano i baríton *Les trente-trois noms de Dieu* 'Els trenta-tres noms de Déu', de Marguerite Yourcenar. L'excel·lent presentadora i traductora del programa, Magdalena Grob, perfecta coneixedora de l'obra de l'escriptora, explica que "Yourcenar és l'escriptora dels homes, de les seves vides. Déu, el transcendental, no és pas al centre de la seva obra". Per tant, aquí no hi apareix Déu sinó les seves *criatures*. I per aquest viarany Grob va suggerir a Parera que l'obra encaixaria en la SMR. I Parera va pensar en José Van Dam, el poderós baix-baríton belga mundialment conegut. I tots dos, amb un piano de concert i un parell de poms de flors al rerefons, van mantenir a l'església de San Miguel, sobre el Xúquer, un tens silenci religiós durant una hora, acabada amb una explosió incontenible d'aplaudiments.

L'espectador es glatia per "veure" com s'havia musicat cada un dels *noms*, com els faria sonar al piano el mateix compositor i com els declamaria el baríton, car si n'hi ha algun de relativament generós de paraules (com és ara el 2 *Bruit de la / source dans / les rochers / sur les parois de / pierre* 'brogit de la font a les roques de la paret de pedra'), n'hi ha d'altres d'allò més avars (4 *Abeille* 'abella', 20 *Le torse / humain* 'el tors humà', 23 *Le pain* 'el pa'). El 3 *Vent de mer / la nuit / dans une île* 'vent de mar, a la nit, en una illa' es resol amb unes notes baixes, fosques. Per a *Abeille*, Van Dam bressola amb el cap i els ulls el zumzeig de l'insecte que marca la partitura. A 11 *L'herbe / L'odeur de l'herbe* 'l'herba, l'olor de l'herba', Parera intenta reflectir en diferents tonalitats aquella agradable sensació d'un matí que sortim al camp, i el baríton pasta, feny les modulacions del piano. En canvi, la melodia passa un sol cop, llisquent i manyaga, per damunt de 17 *La peau - / toute la surface / du corps* 'la pell, tota la superfície del cos'; però tot seguit Van Dam es recrea, tot just xiuxiueja, un dels *noms* més reeixits de la novel·lista i del compositor, 18 *Le regard / et ce qu'il regarde* 'la mirada i allò que mira'; ben diferent de 19 *Les neuf portes / de la / perception* 'les nou portes de la percepció', en què músic i vocalista van omplint de "oh..." inacabables tot el recinte. La tensió puja encara més a 27 *Cheval qui / court / en liberté* 'cavall que corre lliure', on *liberté* ressona, reclama, vocifera, retruny per cel i terra. Però el clímax arriba amb 30 *Soleil levant / sur un lac / encore à demi / gelé* 'sol levant sobre un llac encara mig gelat': el *soleil* esplendorós omple les mans nervioses de Parera i la immensa boca lírica de Van Dam i els racons i la volta de San Miguel i enlluerna les tres-centes persones de la sala. Per molts anys a tots dos. A tots tres.

"Els qui tenen un compromís cívic o ètic quasi sempre es veuen sotmesos al silenciament"